

TOMAS AKVINIETIS

SUMA PRIEŠ PAGONIS

TREČIOJI KNYGA. APVAIZDA. 151–154 SKYRIAI

Summa Contra Gentiles. Book III. Providence.

Chapters 151–154

CLI SKYRIUS

KAD PAŠVENČIAMOJI MALONĖ MUMYSE ŽADINA DIEVO MEILĘ

- [1] Iš to, kas jau pasakyta, matyti, kad padedamas pašvenčiamosios dieviškos malonės žmogus pasiekia tai, jog myli Dievą.
- [2] Juk pašvenčiamoji malonė žmoguje yra dieviškosios meilės padarinys. Tačiau atrodo, kad tikrasis dieviškosios meilės padarinys žmoguje yra tas, jog jis myli Dievą. Juk svarbiausias mylinčiojo siekis yra tas, kad mylimasis jį pamiltų, nes mylimasis deda didžiausias pastangas, kad savo meile prie savęs mylimąjį patrauktų, ir jeigu tai jam nepavyksta, meilė turi išnykti. Vadinasi, iš pašvenčiamosios malonės žmoguje turi kilti Dievo meilė.
- [3] Dar. Tarp tų, kurių tikslas vienas, turi būti tam tikra vienybė, tiek, kiek jie yra nukreipti į tą tikslą. Todėl ir valstybėje žmonės turi vienyti tam tikra santarvė, kad jie galėtų siekti valstybės gėrio; ir kariai mūšio lauke privalo vienyti ir sutartinai veikti, kad pasiektų pergalę, kuri yra jų bendras tikslas. Tačiau galutinis tikslas, į kurį, padedant dieviškajai malonei, atvedamas žmogus, yra Dievo regėjimas per pačiam Dievui priklausančią esmę: šitaip tuo galutiniu gėriu Dievas dalijasi su žmogumi. Todėl žmogus negali būti atvestas į tą tikslą, nebent jis su Dievu vienytųsi taip, kad jo valia atitiktų Dievo valią. O tai

| Dail. Beato Angelico

RAKTAŽODŽIAI: Tomas Akvinielis, Suma prieš pagonis, malonė, meilė, tikėjimas, viltis.

KEY WORDS: Thomas Aquinas, Summa Contra Gentiles, grace, love, faith, hope.

- yra meilei būdingas padarinys, nes draugams būdinga norėti arba nenorėti to paties bei tuo pačiu džiaugtis arba dėl to paties liūdėti. Todėl pašvenčiamoji malonė žmogų daro Dievą mylintį, nes per ją žmogus nukreipiamas į tikslą, kuriuo Dievas su juo dalijasi.
- [4] Toliau. Kadangi tikslas ir gėris yra tiesioginis geismo arba aistros objektas, tai būtina, kad pašvenčiamąja malone, žmogų nukreipiančia į galutinį tikslą, būtų pirmiausia tobulinama žmogaus aistra. Be to, svarbiausias aistros tobulinimo padarinys yra meilė, kurio požymis yra tas, kad kiekvienas aistros judesys kyla iš meilės, nes žmonės geidžia, tikisi arba džiūgauja tik dėl mylimo gėrio; panašiai jie bėga, vengia, sielvartauja arba širsta tik dėl to, kas mylimam gėriui priešinga. Tad svarbiausias pašvenčiamosios malonės poveikio padarinys yra žmogaus meilė Dievui.
- [5] Taip pat. Forma, kuria daiktas nukreipiamas į kurį nors tikslą, daiktą tam tikra prasme daro panašų į tikslą: pavyzdžiui, sunkio forma kūną daro panašų į vietą, į kurią dėl savo prigimties juda, ir tinkamą užimti tą vietą. Ir jau parodyta¹, kad pašvenčiamoji malonė yra tam tikra žmoguje esanti forma, kuria jis nukreipiamas į galutinį tikslą, kuris yra Dievas. Vadinasi, per malonę žmogus pasiekia panašumą į Dievą. Tačiau panašumas yra meilės priežastis, nes kiekvienas myli panašų į save². Vadinasi, per malonę žmogus padaromas mylintis Dievą.
- [6] Be to. Veiklos tobulumui reikia, kad būtų veikama nuolat ir greitai. O tai ypač būdinga meilei, dėl kurios net ir tai, kas sunku, atrodo lengva. Ir kadangi pašvenčiamoji malonė žmogaus veiksmus privalo daryti tobulus, kaip tai akivaizdu dėl to, kas jau pasakyta³, būtina, kad ta pati malonė išiebtų mums meilę Dievui.
- [7] Todėl Laiške romiečiams apaštalas rašo: *Dievo meilė yra išlieta mūsų širdyse Šventosios Dvasios, kuri mums duota* (Rom 5, 5). Taip pat Evangelijoje pagal Joną Viešpats savo mylėtojams pažadėjo, kad jį vėl regės, sakydamas: *O kas mane myli, tą mylės mano Tėvas, ir aš jį mylėsiu ir jam apsireikšiu* (Jn 14, 21).
- [8] Todėl akivaizdu, kad į dieviškojo regėjimo tikslą kreipianti malonė mumyse yra meilės Dievui priežastis.

CLII SKYRIUS

KAD DIEVIŠKOJI MALONĖ YRA MŪSŲ TIKĖJIMO PRIEŽASTIS

- [1] O dėl to, kad dieviškoji malonė mumyse yra meilės priežastis, būtina, kad ji mumyse būtų ir tikėjimo per malonę priežastis.
- [2] Mat jau parodyta⁴, kad tas judėjimas, kuriuo per malonę esame kreipiami į galutinį tikslą, yra savanoriškas, o ne prievartinis. Tačiau judėjimas į ką nors negali būti savanoriškas, jeigu nėra pažintas. Todėl galutinio tikslo pažinimas

mums turi būti iš anksto duotas per malonę tam, kad savanoriškai į jį kryptume. Tačiau įrodyta⁵, kad šis pažinimas šio pasaulio būsenoje negalimas atviro regėjimo būdu. Todėl būtina, kad jis būtų pažinimas per tikėjimą.

- [3] Dar. Kiekvienas pažįstantysis pažįsta jo paties prigimtį atitinkančiu būdu. Angelas, žmogus ir neprotingi gyvūnai pažįsta skirtingais būdais, nes jų prigimties skirtingos, kaip tai akivaizdu iš to, kas jau pasakyta⁶. Bet kaip jau parodyta⁷, žmogui, kad jis pasiektų galutinį tikslą, suteikiamas tam tikras jo prigimtį pranokstantis tobulumas – būtent malonė. Todėl būtina, kad virš prigimtinio pažinimo žmogui būtų duotas tam tikras jo prigimtinį protą pranokstantis pažinimas. Ir jis yra pažinimas tikėjimu, kuriuo pažįstami prigimtinio protu nematomi dalykai.
- [4] Taip pat. Jeigu koks nors veiksnys ką nors judina į tai, kas yra tikrasis to veiksnio tikslas, tai būtina, kad iš pradžių judinamasis veiksnio poveikiams pasiduo- tų netobulai, taip, tarsi jie būtų jam svetimi, o ne savi, ne tokie, kokie jie tampa judinimo pabaigoje. Pavyzdžiui, iš pradžių ugnis medieną šildo ir ta šiluma medienos prigimčiai nepriklauso ir nėra jai būdinga, tačiau pabaigoje, kai ugnis medieną uždega, šiluma tampa būdinga medienos prigimčiai. Ir panašiai mokytojo mokomas mokinys mokytojo sampratas iš pradžių turi priimti ne supratimu, o tikėjimu, kaip jo supratimo galias pranokstančias, tačiau pabaigoje, tada kai jau bus išmokytas, galės jas suprasti. Bet kaip akivaizdu iš to, kas jau pasakyta⁸, padedant dieviškajai malonei, mes kreipiami į galutinį tikslą. O galutinis tikslas, kaip jau parodyta⁹, yra aiškus pirmosios tiesos regėjimas joje pačioje. Todėl būtina, kad kol tas tikslas nėra pasiektas, žmogaus intelektas, dieviškosios malonės veikiamas, Dievui atsiduotų per tikėjimą.
- [5] Be to. Šios veiklos pradžioje yra naudingų dalykų, dėl kurių buvo būtina, kad dieviškoji tiesa žmonėms būtų tikėjimo būdu pasiūlyta. Todėl galima daryti išvadą, jog buvo būtina, kad tikėjimas mumyse būtų dieviškosios apvaizdos padarinys.
- [6] Todėl Laiške efeziečiams apaštalas rašo: *Jūs gi esate išgelbėti malone per tikėjimą, ir ne iš savęs, bet tai yra Dievo dovana* (Ef 2, 8).
- [8] Tuo paneigiama klaida Pelagijo sekėjų, kurie sakė, kad tikėjimo iniciatyva mumyse yra ne iš Dievo, bet iš mūsų pačių.

CLIII SKYRIUS

KAD DIEVIŠKOJI MALONĖ YRA MŪSŲ VILTIES PRIEŽASTIS

- [1] Remiantis tomis pačiomis prielaidomis galima parodyti, jog būtina, kad malonė būtų būsimosios mūsų laimės vilties priežastis.
- [2] Juk į kitus nukreipta meilė žmoguje kyla iš meilės sau, nes draugui jis linki to paties, ko linki sau pačiam. O kiekvienas save myli tiek, kiek linki sau gėrio;

panašiai kaip myli kitą tiek, kiek linki jam gėrio. Todėl būtina, kad žmogus dėl to, kad jam rūpi jo paties gėris, pereitų prie to, kad jam rūpėtų kito žmogaus gėris. Dėl to, kad žmogus tikisi gėrio iš kito, jam atsiveria kelias pamilti tą, iš kurio tikisi gėrio, dėl jo paties: juk kas nors yra mylimas dėl jo paties tada, kai mylintysis jam linki gėrio net ir tada, kai iš mylimojo nieko negauna. Ir kadangi pašvenčiamoji malonė padaro taip, kad žmogus myli Dievą dėl jo paties, tai kartu toji malonė padaro taip, kad žmogus iš Dievo gautų viltį. Ir nors nauda nėra draugystės, kurioje žmogus myli kitą kaip save patį, tikslas, tačiau iš jos kyla daugybė naudingų dalykų, nes draugas draugui padeda kaip sau pačiam. Tad jei vienas myli kitą ir žino, kad pats yra jo mylimas, tai būtina, kad dėtų į jį viltį. Tačiau per malonę žmogus Dievo mylėtoju tampa taip, kaip apie tai rašoma Pirmajame Jono laiške: *Meilė – ne tai, kad mes pamilome Dievą, bet kad jis mus pamilo* (1 Jn 4, 10), ir meilės jausmo būsenoje tikėjimu pamokomas, kad Dievas anksčiau jį pamilo. Todėl iš malonės dovanos kyla tai, kad žmogus iš Dievo gauna viltį. Taip pat dėl to akivaizdu, kad kaip viltis yra žmogaus paruošimas tikrai Dievo meilei, taip pat ir priešingai, meilė yra žmogaus įtvirtinimas viltyje.

- [3] Toliau. Kiekvienas mylintysis geidžia kuo labiau susivienyti su savo mylimuoju, todėl draugams maloniausia gyventi kartu. Tad jeigu per malonę žmogus pamilsta Dievą, tai būtina, kad jame kiltų geismas kuo labiau susivienyti su Dievu. Tačiau tikėjimas, kurio priežastis yra malonė, skelbia galimybę žmogui ir Dievui susivienyti tobulame mėgavimesi, kuris yra laimė. Todėl to mėgavimosi geismas žmoguje kyla iš Dievo meilės. Bet kokio nors dalyko geismas apsinkina geidžiančiojo sielą, nebent yra viltis jį pasiekti. Todėl teisinga, kad malonė, kuri žmonėse yra Dievo meilės ir tikėjimo priežastis, būtų ir vilties pasiekti būsimą laimę priežastis.
- [4] Taip pat. Tiems, kurie, siekdami kurio nors tikslo, susiduria su kliūtimis, viltis, kad tikslas bus pasiektas, teikia paguodą: pavyzdžiui, vildamasis pasveikti, ligonis lengviau pakelia vaistų kartumą. Tačiau siekiant laimės, kuri yra visų mūsų norų tikslas, tenka nugalėti daugybę kliūčių, nes dorybė, kuri veda į laimę, skirta joms nugalėti. Vadinasi, tam, kad žmogus lengviau ir noriau siektų laimės, buvo būtina jam suteikti viltį, kad jis tą laimę pasieks.
- [5] Be to. Niekas nesiekia tikslo, apie kurį mano, kad jo neįmanoma pasiekti. Todėl tam, kad žmogus siektų tikslo, būtina, kad jis tą tikslą jaustų kaip tokį, kurį įmanoma pasiekti: ir tai yra vilties jausmas. Kadangi į galutinį laimės tikslą žmogus kreipiamas per malonę, tai buvo būtina, kad žmogaus jausmams per malonę būtų buvusi įskiepyta viltis, jog tas tikslas bus pasiektas.
- [6] Todėl Pirmajame Petro laiške rašoma, kad *atgimdęs mus gyvai vilčiai ir nenykstančiam, nesuteptam, nevystančiam palikimui, kuris skirtas jums danguje* (1 Pt 1, 3). Ir Laiške romiečiams teigiama: *mes esame išgelbėti viltimi* (Rom 8, 24).

CLIV SKYRIUS
APIE PAŠVENČIAMOSIOS MALONĖS DOVANĄ
IR DEMONŲ PRANAŠYSTES

- [1] Kadangi tikėjimas susijęs su tais dalykais, kurių nematome, o tų dalykų, kurių nemato, žmogus negali pažinti, nebent juos gautų iš tų, kurie juos mato, tai būtina, kad tikėjimo dalykų pažinimas būtų gaunamas iš tų, kurie patys juos mato. O toks yra Dievas, kuris save tobulai pažįsta ir iš prigimties mato savo esmę: tikrai iš Dievo tikėjimą gauname. Todėl tie dalykai, kuriuos tikėjimu turime, iš Dievo į mus turi ateiti. Kadangi jau parodyta¹⁰, kad tie dalykai, kurie mumyse yra iš Dievo, suteikiami pagal tam tikrą tvarką, tai atskleidžiant tikėjimo dalykus būtina laikytis tam tikros tvarkos: būtent, kad vieni juos gautų tiesiogiai iš Dievo, kiti – iš pastarųjų ir tokia pat tvarka iki pat paskutiniųjų.
- [2] Tuose dalykuose, kuriuose yra kokia nors tvarka, turi būti taip, kad kuo kuris nors iš jų yra artimesnis pirmajam pradui, tuo jis yra tobulesnis. Tai akivaizdu dieviškųjų dalykų pasirodymo tvarkoje. Mat jau minėta¹¹, kad tuos nematomus tikėjimo dalykus, kurių regėjimas daro žmones laimingus, Dievas pirmiausia apreiškia palaimintiesiems angelams taip, jog jie mato juos atviru matymu.
- [3] Toliau, angelams tarpininkaujant, tie dalykai parodomi kai kuriems žmonėms, bet ne taip, kad jie regėtų atviru matymu, o tik per tam tikrą, iš dieviškojo apreiškimo kylantį tikrumą.
- [4] Tas apreiškimas atsiranda todėl, kad tam tikra vidinė intelekto šviesa sielą pakylėja į suvokiamą tų dalykų, kurių protas, padedamas prigimtinės šviesos, negali pasiekti. Mat kaip prigimtinė šviesa protui duoda tikrumą dėl tų dalykų, kuriuos jis tos šviesos padedamas pažįsta, pavyzdžiui, pirmuosius pradus; taip jis gauna tikrumą ir dėl tų dalykų, kuriuos antgamtinė šviesa padeda suvokti. Tas tikrumas būtinas tam, kad kitiems būtų galima pateikti tai, kas per dieviškąją apvaizdą suvokta: juk negalime užtikrintai kitiems pateikti tų dalykų, dėl kurių patys nesame tikri. Kartu su minėta iš vidaus protą apšviečiančia šviesa dieviškojoje apvaizdoje kartais veikia išoriniai arba vidiniai pažinimui padedantys dalykai: pavyzdžiui, kokie nors žodžiai, girdimi arba iš išorės, kuriuos dieviškoji galia ištarė, arba ir iš vidaus Dievo dėka vaizduotėje suvokti; arba Dievo padaryti kūniški išoriniu regėjimu matomi dalykai, arba ir vidiniai – vaizduotėje nupiešti. Dėl visų šių dalykų žmogus vidine, jo protą nušvietusia šviesa pažįsta dieviškus dalykus. Todėl tie pagalbiniai dalykai, nesant vidinės šviesos, dieviškųjų dalykų pažinimui nėra pakankami, bet vidinė šviesa, jų nesant, yra pakankama.
- [5] Tačiau tų nematomų Dievo dalykų apreiškimas priklauso pranašams būdingai išminčiai. Todėl Išminties knygoje rašoma, kad *per kartų kartas ji įeina į šventas sielas, padarydama jas Dievo draugais ir pranašais. Juk Dievas myli tik tą, kuris bendrauja su išmintimi* (Išm 7, 27–28). Ir Ekleziastike: *Jinai išaukštins jį virš jo bendrų, atvers jam burną sueigoje* (Sir 15, 5).

- [6] Bet kadangi *neregimosios Dievo ypatybės aiškiai suvokiamos protu iš jo kūrinių*, tai per dieviškąją malonę žmonėms apreiškiamos ne tik jos, bet ir kai kurie, atrodo, su mokslu apie Jo kūrinius susiję dalykai. Todėl Išminties knygoje rašoma: *Juk jis suteikė man tikrą esamų dalykų pažinimą, kad suvokčiau pasaulio sandarą ir pradmenų jėgą* (Išm 7, 17). Ir Antrojoje kronikų knygoje Viešpats sako Saliamonui: *duodu tau išmintį ir žinojimą* (2 Kr 1,12).
- [7] O su tais dalykais, kuriuos žmogus žino, negali kito supažindinti kitaip kaip tik pasitelkęs kalbą. Kadangi tie, kurie iš Dievo gauna apreiškimą, Dievo nustatyta tvarka privalo kitus mokyti, tai buvo būtina, kad jiems būtų buvusi duota ir kalbos malonė, kaip to reikalauja nauda tų, kuriuos reikėjo mokyti. Todėl Izaijo knygoje rašoma: *Viešpats DIEVAS man davė iškalbų liežuvi, kad gebėčiau žodžiu stiprinti nuvargusius* (Iz 50, 4). O Evangelijoje pagal Luką Viešpats mokiniais sako: *aš jums duosiu tokios iškalbos bei išminties, kad negalės nei atsispirti, nei prieštarauti nė vienas jūsų priešininkas* (Lk 21,15).
- Ir kadangi dėl to, kad reikėjo per keletą žmonių tikėjimo tiesą skirtingose tautose paskleisti, kai kurie buvo Dievo pamokyti kalbėti įvairiomis kalbomis, kaip tai pasakyta Apaštalų darbuose: *Visi pasidarė pilni Šventosios Dvasios ir pradėjo kalbėti kitomis kalbomis, kaip Dvasia jiems davė prabilti* (Apd 2, 4).
- [8] Bet kadangi sakoma, kalba, kad būtų priimta, turi būti patvirtinta, nebent būtų kalbama apie savaime akivaizdžius dalykus, o tikėjimo dalykai žmogaus protui nėra akivaizdūs, tai buvo būtina kuo nors patvirtinti tikėjimą skelbiančiųjų kalbas. Tačiau kokiais nors proto principais paremtais įrodymais to padaryti nebuvo galima, nes tikėjimo dalykai protą pranoksta. Todėl tikėjimą skelbiančiųjų kalbas reikėjo patvirtinti tokiais ženklais, kurie akivaizdžiai parodytų, jog tos kalbos sklinda iš Dievo, nes jas sakantieji daro tokius dalykus, pavyzdžiui, išgydo ligonius ir daro kitus nuostabius darbus, kuriuos atlikti gali tik Dievas. Todėl Evangelijoje pagal Matą Viešpats, siųsdamas savo mokinius tikėjimo skelbti, tarė: *Gdykite ligonius, prikalkite mirusius, apvalykite raupsuotus, išvarinėkite demonus* (Mt 10, 8). Ir Evangelijoje pagal Marką rašoma: *O jie iškeliaavę visur skelbė žodį, Viešpačiui drauge veikiant ir jų žodžius patvirtinant ženklais, kurie juos lydėjo* (Mk 16, 20).
- [9] Tačiau buvo ir kitas patvirtinimo būdas, toks, kad įsitikinę, jog tikėjimo tiesos skelbėjai teisingai kalbėjo apie slaptus dalykus, kuriuos vėliau galėjo parodyti, žmonės patikėtų, kad jie sako tiesą ir apie tuos dalykus, kurių žmonės negali patirti. Todėl buvo būtina pranašavimo dovana, kuria, Dievui apreiškiant, galima pažinti ir kitiems parodyti ateitį bei tuos dalykus, kurie paprastai nuo žmonių yra paslėpti, kad žmonės, įsitikinę, jog apie tuos dalykus jiems buvo kalbėta tiesa, įtikėtų ir tikėjimo dalykais. Todėl Pirmajame laiške korintiečiams apaštalas rašo: *Jeigu visi pranašautų ir įeitų koks pašalinis ar netikintis, jis būtų visų įspėtas ir visų apkaltintas. Jo širdies slėpiniai taptų atverti, ir jis, puolęs veidu žemėn, pašlovintų Dievą ir išpažintų, jog Dievas iš tiesų yra jumyse* (1 Kor 14, 24–25).

- [10] Tačiau toji pranašavimo dovana nebūtų pakankamas tikėjimo liudijimas, jeigu ji nebūtų apie tuos dalykus, apie kuriuos galima tik iš paties Dievo sužinoti: panašiai stebuklais vadinami tik tokie dalykai, kuriuos tik Dievas gali padaryti. Šiame pasaulyje tokie ypač slapti dalykai gali būti žmonių širdžių paslaptys, kurias, kaip jau parodyta¹², tik Dievas gali žinoti; ir ateities įvykiai, kurie irgi yra pavaldūs tik dieviškajam pažinimui, nes jis juos regi juose pačiuose, kadangi, kaip jau minėta¹³, jie yra jo amžinybėje.
- [11] Tačiau kai kuriuos būsimus įvykius ir žmonės gali numatyti – numatyti ne kaip ateitį, o tik kaip iš anksto egzistuojančius savo priežastyse, kurias pažinę tiesiogiai arba per kuriuos nors akivaizdžius jų padarinius, ženklais vadinamus, žmogus gali iš anksto sužinoti apie kai kuriuos būsimus jų padarinius: pavyzdžiui, gydytojas, matydamas ligonio prigimtinių galių būseną, apie kurią sužino iš pulso, šlapimo ir kitų ženklų, iš anksto žino apie būsimą ligonio mirtį arba pasveikimą. Tačiau toks ateities įvykių pažinimas iš dalies yra tikras, o iš dalies abejotinas. Mat yra tam tikros iš anksto egzistuojančios priežastys, kurias neišvengiamai lydi tam tikri būsimi padariniai, pavyzdžiui, iš anksto gyvūno sandaroje esančios priešingybės būtinai lemia jo mirtį. Bet kitos iš anksto esančios priežastys padarinį lemia ne būtinai, o tik dažniausiai: pavyzdžiui, į gimdą išleista žmogaus sėkla dažniausiai lemia normalaus žmogaus gimimą, bet kartais dėl prigimtinių galių veiklą trikdančių kliuvinių gimsta baidyklės. Todėl pirma paminėtų priežasčių padariniai numatomi tiksliai, o tu, apie kurias kalbėta vėliau, padariniai numatomi netiksliai. Tačiau išankstinis būsimų įvykių žinojimas, kaip pranašavimo dovana gaunamas iš dieviškojo apreiškimo, yra toks pat absoliučiai tikras, kaip tikras yra dieviškasis numatymas, nes Dievas ateities įvykius iš anksto numato ne taip, kaip jie yra savo priežastyse, o neklystamai, taip, kaip jie yra patys savaime, kaip tai jau buvo parodyta¹⁴. Todėl ir pranašiškas būsimų įvykių žinojimas žmogui duotas tuo pačiu tobulai tikru pažinimo būdu. Tačiau tas tikrumas neprieštarauja nei būsimų įvykių atsitiktinumui, nei dieviškojo žinojimo tikrumui, kaip tai jau buvo parodyta¹⁵.
- [12] Tačiau kartais būsimi įvykiai būdavo apreiškiami ne pagal tai, kokie jie yra patys savaime, o pagal tai, kaip jie buvo savo priežastyse. Ir tokiais atvejais niekas nedraudžia, kad priežastims sutikus kliūtis, padarinių neatsirastų, o tai, kas išpranašauta, pasikeistų: pavyzdžiui, Izaijas pasiligojusiam Hezekijui išpranašavo: *Sutvarkyk savo reikalus, nes mirsi tu tuojau, nebeišgyysi* (Iz 38, 1), tačiau Hezekijas pasveiko; ir pranašas Jona paskelbė, kad *dar keturiasdešimt dienų, ir Ninevė bus sunaikinta*, tačiau ji nebuvo sunaikinta. Vadinasi, Izaija būsimą Hezekijo mirtį išpranašavo pagal jo kūno būseną ir kitas žemesniasias, mirtį lemiančias priežastis, o Jona – Ninevės sunaikinimą pagal nuopelnus, tačiau abiem atvejais įvyko kitaip dėl išlaisvinančios ir gydančios Dievo veiklos.
- [13] Taigi pranašiškas pareiškimas apie ateities įvykius yra pakankamas tikėjimo argumentas, nes nors žmonės kai ką apie ateitį numato, tačiau tas būsimų atsitiktinių įvykių numatymas nėra toks tikras, koks tikras yra pranašiškas

numatymas. Net jeigu kartais pranašui apreiškama pagal priežasčių ir padarinių tvarką, tai iš karto arba vėliau apreiškama tai, kaip tie būsimų įvykių padariniai bus pakeisti: pavyzdžiui, Izajui buvo apreiškta Hezekijo pasveikimas, o Jonai – Ninevės išsigelbėjimas.

- [14] Tačiau tikėjimo tiesai pakenkti besistengiančios piktosios dvasios stebuklus daro taip, kad suklaidintų ir susilpnintų tikro tikėjimo įrodymus. Be to, jų daromi stebuklai nėra tikri, o tik tokie, kurie žmonėms atrodo kaip stebuklai, kaip tai jau buvo parodyta¹⁶. Taip pat jos naudojasi pranašiškais skelbimais ne tam, kad skelbtų tikras pranašystes, o tik tam, kad ką nors numatytų pagal žmonėms nežinomas priežastis, ir atrodytų, kad apie ateities įvykius jos žino pačius savaime. Ir nors iš natūralių priežasčių kyla atsitiktiniai padariniai, tačiau minėtos dvasios savo intelekto išvalgumu gali geriau, negu žmonės, žinoti, kada ir kaip natūralių priežasčių padariniams gali būti sukliudyta atsirasti, todėl atrodo, kad būsimus įvykius jos išpranašauja nuostabiau ir teisingiau, negu žmonės, kad ir kiek išsimokslinę jie būtų. Tačiau tarp natūralių priežasčių aukščiausios ir labiausiai nuo mūsų pažinimo nutolusios yra dangaus kūnų galios, kurias, kaip jau nurodėme¹⁷, minėtos dvasios pažįsta pagal jų prigimtį. Kadangi visi žemiau esantys kūnai priklauso nuo aukštesniųjų kūnų galių ir judėjimo, tai minėtos dvasios daug geriau, negu koks nors astrologas, gali numatyti būsimus vėjus, audras bei oro permainas ir kitus panašius įvykius, žemesniesiems kūnams atsitinkančius dėl aukštesniųjų kūnų judėjimo. Ir nors parodyta¹⁸, kad dangaus kūnai negali daryti tiesioginio poveikio protingajai sielos daliai, tačiau dauguma žmonių vadovaujasi aistrų postūmiais ir kūno polinkiais, kuriems dangaus kūnų poveikio veiksmingumas yra akivaizdus, nes tik išmintingieji, kurių yra labai nedaug, tokioms aistroms gali protu pasipriešinti. Ir todėl yra daug dalykų, kuriuos žmonių veikloje galima numatyti, nors kartais net ir piktosios dvasios numatydamos klysta dėl žmogui būdingo laisvo apsisprendimo galios.
- [15] O tuos dalykus, kuriuos piktosios dvasios numato, pranašauja ne tam, kad žmonių protus apšviestų, kaip tai daro dieviškasis apreiškimas, nes jos siekia žmogaus protą ne tobulinti tiesos pažinimui, o veikiau nuo tiesos atitolinti. Kartais tuos dalykus jos pranašauja darydamos poveikį žmogaus vaizduotei arba miego metu, pavyzdžiui, sapne rodydamos kokius nors būsimų įvykių ženklus arba būdraujant, kaip ateitį pranašaujančių apsėstųjų ir išprotėjusių atvejais; o kartais kokiais nors išoriniais ženklais, pavyzdžiui, paukščių skrydžiu ir čiulbėjimu, ir tuo, ką rodo gyvulių viduriai, ir taškų dėliojimu, ir kitais panašiais dalykais, kurie atrodo kaip burtai; o kartais pasirodydamos žmonėms matomu pavidalu ir girdima kalba pranašaudamos būsimus įvykius.
- [16] Ir nors akivaizdu, kad pastarosios pranašystės yra piktųjų dvasių darbas, tačiau kitas pranašystes kai kurie žmonės bando paaiškinti tam tikrų natūralių priežasčių veikimu. Tie žmonės sako, jog kadangi dangaus kūno judėjimas žemiau esančiuose kūnuose sukelia tam tikrus padarinius, tai dėl to paties dangaus

kūno poveikio kai kuriems daiktams tų padarinių ženklai žmonėms tampa matomi, nes dangaus kūno poveikį skirtingi daiktai skirtingai priima. Todėl jie teigia, jog kuriame nors daikte dangaus kūno sukeltą permainą galima traktuoti kaip permainos kitame kūne ženklą. Todėl jie sako, kad nuo protavimo nepriklausomos permainos, tokios kaip sapnuojančiųjų arba išprotėusiųjų vizijos ir paukščių skrydžiai bei čiulbėjimas arba taškų dėliojimas nemąstant apie tai, kur ir kaip juos reikėtų sudėlioti, priklauso nuo dangaus kūno įtakos. Todėl teigia, kad visi tie dalykai gali būti dangaus judėjimu nulemtų būsimų padarinių ženklai.

- [17] Bet kadangi toks teiginys nėra pakankamai pagrįstas, tai reikia manyti, kad tos pranašystės, kurios minėtais ženklais remiasi, kyla iš kurių nors protingų substancijų, kurių galia tas, nuo žmogaus proto nepriklausomas judėjimas tvarkomas taip, kad atitiktų būsimus įvykius. Ir nors kartais visa tai Dievo valia tvarko gerosios dvasios, nes per sapnus Dievas daug dalykų apreiškia, pavyzdžiui, faraonui ir Nabuchodnazarui, ir į skraitą metami burtai, pasak Saliamono (Pt 16, 33), kartais būna Viešpaties nulemti. Tačiau dažniausiai tai daro piktosios dvasios. Apie tai kalbėjo šventieji tėvai ir net patys pagonyms tam pritarė: juk Valerijus Maksimus rašė¹⁹, kad paukščių skrydžių stebėjimas, sapnų aiškinimas ir kita panaši veikla priklauso stabus garbinančiai religijai. Todėl Senajame Testamente kartu su stambeldyste draudžiami ir visi minėti dalykai, nes Pakartoto įstatymo knygoje rašoma: *Kai būsi įjęs į kraštą, kurį VIEŠPATS, tavo Dievas, tau duoda, nesimokysi pamėgdžioti tų tautų bjaurių darbų. Tenebūna rasta tarp jūsų nė vieno, kuris aukoja savo sūnų ar dukterį ugnimi, ar kuris užsiima būrimu, ar yra žynys, ar burtininkas, ar raganius, ar kerėtojas, ar kuris tariasi su vaiduokliais bei dvasiomis, ar kuris teiraujasi mirusiųjų* (Įst 18, 9–11).
- [18] Tačiau tikėjimą skelbiančios pranašystės patvirtinamos kitais būdais, būtent tuo, jog skelbiami tie dalykai, kurie tam tikru laiku įvyko: pavyzdžiui, Kristaus gimimas, kančia ir prisikėlimas ir į juos panašūs dalykai. Ir kad neatrodytų, jog visa tai yra skelbiančiųjų prasimanymas arba tik atsitiktiniai įvykiai, parodoma, kad daug anksčiau jie buvo per pranašus paskelbti. Todėl apaštalas Laiške romiečiams rašo: *Paulius, Jėzaus Kristaus tarnas, pašauktasis apaštalas, išskirtas [skelbti] gerąją Dievo naujieną, kurią Dievas buvo iš anksto pažadėjęs per savo pranašus šventuosiuose Raštuose. O ji kalba apie jo Sūnų, kūnu kilusį iš Dovydo giminės* (Rom 1, 1–3).
- [19] Tačiau greta tų, kurie apreiškimą gauna tiesiogiai iš Dievo, yra būtinas buvimas tų, kurie tą apreiškimą gauna kitaip. Mat žmonės apreiškimą iš Dievo gauna ne tik esamam laikui, bet ir visų būsimų kartų mokymui. Todėl buvo būtina, kad tai, kas jiems apreikšta, papasakotų ne tik savo amžininkams, bet ir užrašytų būsimų kartų mokymui. Todėl turėjo būti dar ir tie, kurie jų raštus aiškintų. O tam irgi reikia dieviškosios malonės, nes ir pats apreiškimas per Dievo malonę įvyko. Todėl Pradžios knygoje rašoma: *Dievas tikrai gali išaiškinti!* (Pr 40, 8).

- [20] Toliau turi būti paskutinis sluoksnius tų, kurie ištikimai tikėtų tuo, kas kitiems buvo apreiškta ir dar kitų išaiškinta. Tačiau tai, kaip jau buvo parodyta²⁰, irgi yra Dievo dovana.
- [21] Bet kadangi, kaip tai jau buvo sakyta, piktosios dvasios daro panašius dalykus į tuos, kuriais tikėjimas patvirtinamas tiek ženklų rodymu, tiek ateities įvykių apreiškimu, tai kad tuo apgauti žmonės netikėtų melu, būtina, kad dieviškoji malonė juos pamokytų, kaip tas dvasias pažinti. Todėl Pirmajame Jono laiške rašoma: *Mylimieji, ne kiekviena dvasia tikėkite, bet išstirkite dvasias, ar jos iš Dievo* (1 Jn 4, 1).
- [22] Tuos mokymui ir tikėjimo patvirtinimui skirtus malonės padarinius apaštalas išvardija Pirmajame laiške korintiečiams: *Antai vienam Dvasia suteikia išminties žodį, kitam ta pati Dvasia – pažinimą, kitam – tikėjimą toje pačioje Dvasioje, kitam – gydymo dovaną toje vienoje Dvasioje, kitam – stebuklingus darbus, kitam – pranašavimą, kitam – dvasių atpažinimą, kitam – įvairių kalbų dovaną, kitam – kalbų aiškinimą* (1 Kor 12, 8–10).
- [23] Tuo paneigiama klaida kai kurių manichėjų, teigiančių, kad su kūnais Dievas stebuklų nedaro. Tuo pačiu atmetamas klaidingas jų požiūris, kad pranašai ne Dievo dvasia kalbėjo. Be to, paneigiama klaida Priscilos ir Montano, sakusių, kad pranašai, panašiai kaip apsėstieji, nesuprato, ką kalba. Visos šios klaidos prieštarauja apreiškimui, kuriuo protas apšviečiamas pirmiausia.
- [24] Tačiau reikia turėti omeny, kad minėti malonės padariniai yra skirtingi. Nors jiems visiems tinka malonės vardas, nes malonė teikiama veltui, neatsižvelgiant į jokių išankstinius nuopelnus, tačiau tik meilės padarinys toliau malonės vardo nusipelno tuo, kad daro žmogų Dievui malonų, – juk Patarlių knygoje rašoma: *Aš myliu mane mylinčius, manęs stropiai ieškantys mane suranda* (Pt 8, 17). Todėl tikėjimą ir viltį bei kitus į tikėjimą nukreiptus dalykus gali turėti nusidėjėliai, kurie Dievui nėra malonūs, – vien tik meilė yra tikroji teisiųjų dovana, nes *kas pasilieka meilėje, tas pasilieka Dieve, ir Dievas pasilieka jame*, rašoma Pirmajame Jono laiške (1 Jn 4, 16).
- [25] Būtina atkreipti dėmesį ir į dar vieną minėtų malonės padarinių skirtingumą. Mat kai kurie iš jų žmogui būtini visą gyvenimą, būtent tie, be kurių jis negali būti išgelbėtas: pavyzdžiui, tikėjimas, viltis, meilė ir paklusnumas Dievo nurodymams. Ir tie padariniai žmonėms turi priklausyti kaip tobuli įpročiai, kad jais galėtų veikti, kai ateis laikas. O kiti padariniai yra būtini ne visą gyvenimą, bet tik tam tikrą laiką ir tam tikroje vietoje: pavyzdžiui, darant stebuklus, pranašaujant būsimus įvykius ir darant panašius dalykus. Ir jiems yra duotas ne įpročių tobulumas, o tam tikri iš Dievo gaunami įspūdžiai, išnyksiantys veiksmui pasibaigus, ir kuriuos reikia pakartoti tada, kai veiksmą reikia pakartoti: pavyzdžiui, kiekvienos pranašystės metu pranašo protą apšviečia vis nauja šviesa ir kiekvieno stebuklo darymo metu turi būti naujas dieviškosios galios veikimas.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 150. *Logos* 93, 2017, p. 146.
- ² *Kiekvienas gyvūnas myli į save panašų ir kiekvienas žmogus – žmogų kaip save patį. Visi gyvūnai bendrauja su panašiais į save, ir žmonės laikosi išvien su panašiais į save* (Sir 13, 15–16).
- ³ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 150. *Logos* 93, 2017, p. 146.
- ⁴ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 148. *Logos* 93, 2017, p. 144.
- ⁵ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 48. *Logos* 68, 2011, p. 133–136.
- ⁶ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, antroji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. Vilnius: Logos, 2003, sk. 68, 82, 96 ir toliau.
- ⁷ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 150. *Logos* 93, 2017, p. 146.
- ⁸ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 147. *Logos* 93, 2017, p. 142.
- ⁹ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 50. *Logos* 69, 2011, p. 100–102.
- ¹⁰ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 77. *Logos* 74, 2013, p. 149–150.
- ¹¹ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 79. *Logos* 75, 2013, p. 79–80.
- ¹² Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, pirmoji knyga. Iš lotynų k. vertė G. Vyšniauskas. Vilnius: Logos, 1999, sk. 68.
- ¹³ Ten pat, sk. 67.
- ¹⁴ Ten pat.
- ¹⁵ Ten pat.
- ¹⁶ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 103. *Logos* 82, 2015, p. 106–107.
- ¹⁷ Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, antroji knyga. Vilnius: Logos, 2003, sk. 99.
- ¹⁸ III, 84. Tomas Akvinielis, *Suma prieš pagonis*, trečioji knyga, sk. 84. *Logos* 76, 2013, p. 101–104.
- ¹⁹ Valerius Maximus, *Factorum et dictorum memorabilium libri novem* I, 1; I, 7.
- ²⁰ Žr. šio vertimo 152 skyrių.

Iš lotynų kalbos vertė
prof. dr. Gintautas VYŠNIAUSKAS,
Klaipėdos universitetas

Versta iš S. Thomae de Aquino *Summa contra gentiles*, Romae, Apud sedem commissionis Leoninae et apud libreriam Vaticanas, Desclée et C. Herder, 1934.